

<http://www.webbkampanj.com/impuls/0902/index.php?doc=&res=1268x647&op=pri...> 2009-03-26

Arya – piloten som LANDADE LYCKLIGT

Som Irans i stort sett första kvinnliga pilot ville Akram Monfared Arya visa att kvinnor kan. Men sådana kvinnor får inte plats i Iran längre. Hon flyttade till Sverige, engagerade sig politiskt och började skriva. Nyss släpptes hennes trettonde bok.

TEXT MADELEINE WENDEL FOTO THRON ULBERG

Sedan snart 25 år bor Arya i Sverige. Hon har varit engagerad politiskt, varit nämndeman, dragit igång kvinnoorganisationer och var under några år ordförande i Invandrarförfattarförbundet. Nu är det skrivande och måleri på heltid som gäller, och vi ska träffas för att prata om hennes senaste roman "Flykten från halvöat i Iran till paradiset i Sverige".

Boken handlar om Pary, en tjej i dagens Iran som siktar på att bli läkare. Hon träffar den händige och charmerande Masoud och de gifter sig. Strax efter bröllopet förändras Masoud, obehagliga sanningar om hans förflutna kommer fram och han börjar misshandla Pary. Hon blir gravid och är förtvivlad men kan inte göra något. I Iran är det mannen som bestämmer över sin kvinna. Det är en skildring av ett totalitärt patriarkat, där kvinnor är helt utslutna. Men den lagar också hopp, och när Pary på måfå söker sig till Sverige visas vilka möjligheter vi har att ta hand om varandra ur ett globalt perspektiv.

Jag ringar på dörren till Aryas bostad i Hammar-

by sjöstad. Orientaliska dofter slår emot mig när hon öppnar. Hon är en rätt liten dam som plirar mot mig med mörka nyfikna ögon och bjuder mig att sitta ner för att lyssna till hennes historia. Men först ska vi äta persisk middag. Antalet strängar på den här damens lyra är nämligen många. Hennes matlagningsskonst har nyss kommit beaktas i programmet "Här äter hon mig" i TV4. I dag bjuder hon på kaviarfisk och med gränsgräns, inlagda gränsgräns och färgglad risblandning till. Fantastiskt gott!

DÅ VAR IRAN ÖPPET FÖR KVINNOR

Arya berättar att hon föddes 1946 och växte upp i Irans huvudstad Teheran. Då hade kvinnorna rätt att vara i skola och i Sverige. Arya gjorde vad hon ville. När hon blev 17 år träffade hon ett litet barn, Soudabeh.

– Det var som för mig, det var som om jag hade en gata, berättar Arya.

De ville gifta sig. Aryas föräldrar tyckte att hon var i yngsta laget, men gick till slut med på bröllopet ändå. »

Jag skulle bli pilot! Familj och vänner undrade varför jag inte kunde läsa till sjuksköterska, sekreterare eller lärarinna som andra kvinnor, men jag svarade att det finns så många redan. Jag ville bli något speciellt.

Arya hade tänkt läsa vidare som gift, men ville också ha många barn. De kom i rask takt och som 25-åring var hon fruktansvärt. Då började Arya ägna sig åt sin egen utveckling. Hon skrev dikter, gick olika konstutställningar, teater och började arbeta som filmfotografier. Hon hade startat sin egen. Hon hade fullt upp.

LASTBILSCHAUFFÖR OCH PILOT

En gång åkte hela familjen på bilsemester i de vackra bergen som omgärdar Teheran.

– Lastbilschaufförerna såg så mäktiga ut där de satt och blickade ner på oss andra trafikanter. Det ville jag också göra! Så jag tog lastbils- och busskörkort.

Arya fick kläder i tänd.

– En kväll satt vi och tittade på ett TV-program om en flygskola i Teheran. Där, det där vill jag också, sade jag till min man. Jag skulle bli pilot! Familj och vänner undrade varför jag inte kunde läsa till sjuksköterska, sekreterare eller lärarinna som andra kvinnor, men jag svarade att det finns så många redan. Jag ville bli något speciellt. Då fanns det bara en kvinnlig pilot i landet, jättensam Bahmani. Men man tyckte att jag var nog färdig i fel ålder, jag skulle ha blivit man. Men hon stöttade mig hela tiden ändå.

Arya började ta flygskolor. Hon ville rita stora plan i passagerartrafik. Efter avklarad utbildning erhöles hon och fick en sidan tjänst. Men hon började börja. Året var 1979 och Khomeini tog över makten i landet. Allt förändrades. Alla rättigheter för kvinnor försvann.

– Plötsligt levde vi i ett helvete. Jag fick inte längre besöka mina kunder och måste slå igen mitt företag. Vi var för västerländska och obekväma för den nya regimen. Våra barn fick inte tillträde till universitet de sökt in på. Oliktänkande avrättades dagligen.

FLYDDE TILL TURKIET – OCH SVERIGE

Mitt i detta blev 18-åriga sonen Ali inkallad för att göra lumpen, vilket innebar att han skulle delta i kriget mot Irak. Han skulle till fronten där soldaterna dog som flugor.

– Nu började det riktiga eländet för mig. Jag grät och grät och grät.

När han kom hem på en kort permission efter sju månader satte Arya ner foten.

– Over my dead body att jag låter dig åka igen, sade

jag. På tio dagar ordnade jag allt. Jag fick kontakt med människosmugglare som tog Ali över till säkerheten i Turkiet.

Situationen för Aryas familj började bli ohållbar, och när de nu redan fått kontakt med människosmugglare var steget inte långt att även skicka över de andra barnen till Turkiet och sedan vidare till ett tryggare land. Smugglarna föreslog Sverige.

Efter flera turer fram och tillbaka var sönerna samlade i Turkiet. Aryas man fick inget pass men Arya kunde åka till Turkiet för att lämna kläder och tillhörigheter till sönerna. Måsten och st-åriga dottern var kvar hemma.

– När jag reste tillbaka hem igen mötte jag en beaktad att min man var död i en hjärtinfarkt några dagar tidigare, berättar Arya och har svårt att hålla tillbaka tårarna.

ÖPPNAD FIZZERA

1985 var barnen äntligen i Sverige och Arya åkte efter.

– Jag reste på vanligt turistvisa, och kom inte som flykting. Jag anlände i mitten av oktober. Det var hemskt. Mörkt och kallt. Och jag, som var van vid ett hus på 250 kvadratkilometer, skulle dela en två rum med fyra stycken. Men det gick, vi hade fantastiska svenska kvadratkilometer som jag är väldigt glad åt. Vi ville ju leva som svenska traditioner, julfest och annat.

Arya öppnade en smörgåsarbetspunkt.

– Jag ville göra något vettigt. Barman ständade och jag behövde dricka öl.

Efter en lång sjukdom i mitten på 90-talet tyckte Arya att livet var bestämt. Hon hade diabetes och flera infektioner och kunde inte arbeta. Men Arya är inte den som ger upp så lätt.

– Jag som gått genom elden för att rädda mina barna liv från helvetet och sedan landet med fattiga på jorden, inte skulle jag gå under. En kväll berättade jag mig bara.

POLITIKER, FÖRFATTARE OCH KONSTNÄR

Hon började ägna sig åt skrivandet som alltid funnits med henne. 1999 gav hon ut sin första diktsamling och började engagera sig i socialdemokraterna för integrationsfrågor och kvinnors rättigheter.

– Jag träffade så många kvinnor som för illa, kvinnomisshandel finns överallt, i alla länder. Med mina böcker och min konst vill jag uppmärksamma deras situation. Många av dem skäms och vill inte visa hur de har det. Problemet behöver lyftas upp till ytan.

Under året kommer Aryas konst att visas på flera utställningar. Hon har sin ateljé hemma och visar några av sina favoritverk. Många tavlor föreställer kvinnor, men de syns oftast bara i ett hörn av målningarna.

– Det är för att visa att vi kvinnor ofta hamnar i periferin. Kvinnor har inte tillåtelse att stå i centrum. Det vill jag ändra på!

FAKTA

► **Namn:** Akram Monfared Arya
► **Ålder:** 62 år
► **Aktuell:** Nya boken "Flykten från helvetet i Iran till paradiset i Sverige" (förlaget B4), och konstutställning på Galleri Rica i Stockholm
► **Bor:** Lägenhet i Hammarby Sjöstad i Stockholm
► **Hemsida:** www.arya.se